

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці II

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Науковий журнал

Випуск 3

Берегове 2023

"Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" засновано у листопаді 2021 р. та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ.

Науковий журнал виходить два рази на рік.

Видання включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» Категорії «Б», наказом Міністерства освіти і науки України № 768 від 20.06.2023 р.
Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ (протокол №8 від 31.08.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бачо Роберт*, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Перший заступник головного редактора – *Пойда-Носик Ніна*, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний редактор – *Макарович Вікторія*, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний секретар – *Лоскоріх Габрієлла*, доктор з філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна.

Члени редакційної колегії:

Орлов Ігор – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Внукова Наталія – д.е.н., проф., заслужений економіст України, професор кафедри митної справи та фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна;

Живко Зінаїда – д.е.н, проф, професор кафедри менеджменту, Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна; *Коваленко Юлія* – д.е.н, проф, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, Україна; *Бондарук Таїсія* – д.е.н, проф, заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна; *Завербний Андрій* – д.е.н, професор, професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», Україна;

Вдовенко Наталія – д.е.н., професор, завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна; *Новіченко Людмила* – к.е.н, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна;

Феньвеш Вероніка – габілітований доктор наук з галузі економіки, професор, Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габілітований доктор наук з галузі економіки, доцент, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, професор, Університет Яноша Наймана, Угорщина;

Дунай Анна – доктор філософії з галузі економіки, професор, Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, кафедра соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, професор, заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клузький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

Феньвеш Вероніка – габілітований доктор наук з галузі економіки, професор, Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габілітований доктор наук з галузі економіки, доцент, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, професор, Університет Яноша Наймана, Угорщина;

Дунай Анна – доктор філософії з галузі економіки, професор, Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, кафедра соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, професор, заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клузький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

Петі Мартон – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, кафедра соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, професор, заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клузький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

Сас Левенте – доктор наук з галузі економіки, професор, заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клузький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

УДК 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т імені Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 3 (2023). 401 с. Текст укр., англ., угор.

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук. Статті публікуються на умовах міжнародної ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Acta Academiae Beregsiensiensis. Economics

Tudományos folyóirat

3. szám

Beregszász 2023

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" tudományos folyóirat 2021-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa határozata alapján jelenik meg.

A tudományos folyóirat évente kétszer jelenik meg.

A **Folyóirat** az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium 2023. június 20-án kelt 768. számú rendelete alapján „B” kategóriájú folyóiratnak minősül, melyben publikálhatóak az ukrainai fokozatszerzéshez szükséges tudományos eredmények.

Kiadáshoz ajánlotta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2023. augusztus 31-i 8. sz. jegyzőkönyv)

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő – *Prof. Dr. Bacsó Róbert*, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Általános főszerkesztő-helyettes – *Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina*, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék professzora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő – *dr. Makarovics Viktória*, gazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék docense, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős titkár – *dr. Loszkorih Gabriella*, PhD, tanszékvezető helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Orlov Igor – gazdaságtudományok nagydoktora, professzor, az Ukrainai Közgazdaságtudományi Akadémia akadémikusa, II. RFKMF, Ukrajna; *Prof. Dr. Vnukova Natália* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Vám és Pénzügyi Szolgáltatások Tanszékének professzora, Szemen Kuznyec Harkovi Nemzeti Gazdaságtudományi Egyetem, Ukrajna; *Prof. Dr. Zivko Zinaida* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Menedzsment Tanszék professzora, Lembergi Állami Belügyi Egyetem, Ukrajna; *Prof. Dr. Kovalenko Julia* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Pénzügyi Piacok és Technológiák Tanszék professzora, Állami Adóegyetem, Ukrajna; *Prof. Dr. Bondárúk Tajiszija* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Pénzügyek, Bank és Biztosítás Tanszék vezetője, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; *Prof. Dr. Záverbnij András* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Külgazdasági és Vámtevékenység Tanszék professzora, Lembergi Nemzeti Politechnikai Egyetem, Ukrajna; *Prof. Dr. Vdovenkó Natália* – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Globális Közgazdaság Tanszék vezetője, Ukrajna Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Ukrajna; *dr. Novicsenko Ljudmila* – gazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel, Auditálás és Adózás Tanszék docense, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; *Dr. habil. Fenyves Veronika* - PhD, egyetemi tanár, tanszékvezető, oktatási dékánhelyettes, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Kontrolling Tanszék, Debreceni Egyetem, Magyarország; *Dr. habil. Ing. Machová Renáta* – PhD, rektorhelyettes, egyetemi docens, Selye János Egyetem, Szlovákia; *Dr. Illés Bálint Csaba* - PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; *Dr. Dunai Anna* - PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; *Dr. Péti Márton* - PhD, Nemzetstratégiai Kutatóintézet Kutatási, elnökhelyettes; egyetemi docens, Gazdaságföldrajz és városfejlesztés tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Magyarország; *Dr. Szász Levente* - PhD, egyetemi tanár, dékánhelyettes, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Románia.

ETO 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: tudományos folyóirat / szerk.: R. Bacsó, N. Pojda-Noszik, V. Makarovics. II. RFKMF. Beregszász, 2023. 3. szám (2023). 401 c.

Az „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.” tudományos folyóiratban a doktoranduszok, posztgraduális hallgatók, kutatók és gyakorlati szakemberek tudományos kutatásait tesszük közzé. A tanulmányok [Creative Commons Attribution 4.0.](#) c. nemzetközi licence alapján jelennek meg

A nyomtatott tömegetájékoztatói eszközök állami nyilvántartásba vételéről szóló igazolás száma

KB 25089-15029P 2021. november 8.

Tudományos folyóirat alapítója:

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Cím: 90202, Beregszász, Kossuth tér 6.

A tudományos folyóirat hivatalos honlapja:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education**

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Scientific journal

Volume 3

Berehove 2023

„Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” was founded in November, 2021 and is published by the decision of the Scientific Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

The scientific journal is published twice a year.

The **journal** is included in Category "B" according to the "**List of scientific professional editions of Ukraine**, in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Ph.D. can be published", by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 768 dated 20.06.2023.

Recommended for publication by the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (protocol No. 8 dated August 31, 2023)

Editorial board:

Editor-in-Chief – *Bacho Robert*, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

First Deputy Editor-in-Chief – *Poyda-Nosyk Nina*, Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

Deputy Editor-in-Chief, managing Editor – *Makarovykh Viktoriia*, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine.

Deputy Editor-in-Chief, responsible secretary – *Gabriella Loskorikh*, Candidate of Economic Sciences, Deputy Head of the Accounting and Auditing Department, FR II THCHE, Ukraine

Editorial Board Members:

Ihor Orlov - Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, FR II THCHE, Ukraine; *Nataliia Vnukova* - Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor at the Department of Customs Affairs and Financial Services, Symon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine; *Zinaida Zhyvko* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Management, Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine; *Yuliia Kovalenko* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine; *Taisiia Bondaruk* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Andrij Zaverbnyj* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Foreign Trade and Customs of the Lviv Polytechnic National University, Ukraine; *Natalia Vdovenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine; *Liudmyla Novichenko* - Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Fenyves Veronika* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Head of the Department of Controlling, University of Debrecen, Hungary; *Makhova Renata* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, J. Selye University, J. Selye University, Slovak Republic; *Illés Bálint Csaba* - Candidate of Sciences in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Dunay Anna* - Doctor Philosophy in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Peti Marton* - Doctor Philosophy in Economics, vice-president, Research Institute for National Strategy, Hungary; associate professor, department of geography and planning, corvinus university of budapest, Hungary; *Szász Levente* – Doctor of Management, Professor, Deputy Dean at the Faculty of Economics and Business Administration, Babeş-Bolyai University, Romania.

UDC 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: scientific journal / editor. : R. Bacho, N. Poyda-Nosyk, V. Makarovykh. FR II THCHE. Berehove, 2023. Vol. 3 (2023) 401 p. Text Ukrainian, English, Hungarian.

Scientific journal "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics." intended for scientists, doctoral students, post-graduate students, practitioners and a wide range of readers who are interested in issues in the field of economic sciences. Articles are published under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) International License.

*State registration certificate of a printed mass media
Series KV No. 25089-15029P dated November 8, 2021.*

The founder of the scientific journal is

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Correspondence address: Kossuth sq.6, Berehove, Zakarpattia region, Ukraine, 90202

The official website of the scientific journal:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Вдовенко Н., Коваль В., Зось-Кіор М. Регулювання сільського розвитку для імпортозаміщення аграрної продукції з урахуванням децентралізації та впливу міжнародної торгівлі	13
Ганусич В., Солнокі П. Кореляційний аналіз інфляції та безробіття в Україні та країнах Європейського союзу	25
Потокі Г., Лоскоріх Г., Перчі О. Виклики менеджменту мікро- та малих підприємств: статистичний аналіз в Україні та Угорщині	39
Толмейнер Г., Гашпар Ш., Товт М. Оцінка бережливості процесів вирощування молочних корів із розробкою математичної моделі	54
Нікош Б.-Р., Керестуш Г., Панкотай Ф.-М. Аналіз маркетингової діяльності угорських постачальників сфери розміщення та малих підприємств громадського харчування у соціальних мережах на основі Lean-принципів	65
Макларі Е. Економічне порівняння класичних автомобілів з електромобілями	75
Еперьські З. Енергетична економіка Угорщини та Австрії в умовах трансформації глобального середовища	86
Горват А.-Б. Використання хмарних рішень та аналіз їх впливу на угорський малий та середній бізнес	101
Барабашне Карпаті Д., Чакне Філеп Ю. Компетенції студентів та очікування роботодавців щодо компетентностей у підготовці вчителів з економіки	112
Феєш Н. Стан української економіки під час епідемії коронавірусу	122
Мохачі М., Феньеш Г. Кар'єрні та сімейні плани студентів вищої освіти як фактори ризику для управління персоналом їхніх майбутніх роботодавців	140
Боджаар-Урбан Є., Барці Ю. Економічна ефективність інновацій в закладах культури: на прикладі музеїв	158
Череп А., Воронкова В., Андрюкайтене Р. Денисенко М. Соціально-економічна безпека у контексті міжнародного економічного клімату задля забезпечення конкурентоспроможності економіки	172
Череп О., Бехтер Л., Таболкін В. Методи безперервного професійного розвитку персоналу підприємств	180

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Бачо Р., Вірліч Ш. Аналіз бізнес-процесів компанії: досвід в Україні та міжнародна практика	188
Пойда-Носик Н., Неймет Е., Калман Б.-Г. Конативний підхід до формування фінансової особистості	201
Кучеркова С., Матвієнко Г. Державна підтримка та регуляторні заходи для розвитку штучного інтелекту в енергетичному секторі України	215
Будої Е. Деніч Е. Фінансова сміливість покоління Z	227
Керешші Л.-І., Максим Дьєрдьне Надь Т. Пенсійна система Угорщини: демографічні виклики та превентивні заходи для їх подолання	242
Огородник В., Варцаба В., Макарович В. Капітальні інвестиції в нерухомість України у сучасних реаліях	258
Піоноро Р., Шебештьєн З. Інтегративний огляд критеріїв ранжування управління портфелем проєктів для розуміння процесу прийняття рішень	271
Олейнікова Л., Лищенко О. Європейський досвід формування механізмів зменшення адміністративного навантаження на платників податків	288

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Хомин П. Капітал і податкова політика: камо грядеши?	299
Вигівська І., Грицак О., Шебештьєн Е. Організаційно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку та аудиту операцій з інвестиційною нерухомістю	308
Фіреді-Філеп Ю., Варконіне Югас М. Облік доходів за національними та міжнародними стандартами в Угорщині	328
Кошіль А., Мельянова Л. Управлінська звітність в інформаційно-технологічному забезпеченні	338
Лоскоріх Г. Особливості професії податкового консультанта в Угорщині	345
Стащенко Ю., Гавриловський О. Міжнародний досвід з питань трансфертного ціноутворення	358
Борзан А., Кардош Б. Оцінка здобувачами викладання облікових дисциплін із застосуванням цифрових технологій	368
Товт Е., Вереш Д. Деякі особливості функціонування та управління церквами в Угорщині: облікові аспекти	382
Вимоги до оформлення публікацій	393

TARTALOM

1.FEJEZET. NEMZETI ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁG

Vdovenkó N., Kovály V., Zosz-Kior M. Vidékfejlesztés szabályozása a mezőgazdasági termékek import helyettesítésére, figyelembe véve a decentralizációt és a nemzetközi kereskedelem befolyását	13
Hanuszics V., Szolnoki P. Az infláció és a munkanélküliség közti korreláció elemzés Ukrajnában és az Európai Unió országaiban	25
Pataki G., Loszkorih G., Pércsi O. A mikro- és kisvállalkozások menedzsment kihívásai: statisztikai elemzés Ukrajnában és Magyarországon	39
Thalmeiner G., Gáspár S., Tóth M. A tejelő tehenek nevelési folyamatainak takarékoságának értékelése matematikai modellezés segítségével	54
Nyikos B.-R., Keresztes G., Pankotay F.- M. A magyar szállásadók és vendéglátó kkv-k közösségi média marketing tevékenységének elemzése a LEAN elvek alapján	65
Maklári E. A hagyományos meghajtással működő és az elektromos autók gazdasági összehasonlítása	75
Eperjesi Z. Magyarország és Ausztria energiagazdasága az átalakulóban lévő globális környezetben	86
Horváth Á-B. A magyarországi KKV-k által alkalmazott felhő-alapú megoldások és annak hatásainak elemzése	101
Barabásné Kárpáti D., Csákné Filep Ju. Hallgatói kompetenciák és munkáltatói kompetenciaelvárások a közgazdásztanár-képzésben	112
Fejes N. Az Ukrán gazdaság helyzete a koronavírus-járvány idején	122
Mohácsi M., Fényes H. Felsőoktatási hallgatók karrier- és családtervei, mint kockázati tényezők jövőbeli munkaadók HR-menedzsmentje számára	140
Bodzsár-Urbán É., Bárczi Ju. A kulturális intézmények innovációinak gazdasági eredményessége: a múzeumok példáján	158
Cserep A., Voronkova V., Andrukájtene R, Deniszenkó M. Társadalmi-gazdasági biztonság a nemzetközi gazdasági környezet összefüggéseiben a gazdaság versenyképességének biztosításához	172
Cserep O., Behter L., Tabolkin V. A vállalati személyzet folyamatos szakmai fejlődésének módszerei	180

2. FEJEZET. PÉNZÜGY ÉS BANK

Bacsó R., Virlics S. A vállalat üzleti folyamatainak elemzése: Ukrajnai tapasztalat és nemzetközi gyakorlat	188
Poyda-Nosyk N., Németh E., Kálmán B.-G. A pénzügyi személyiség célzott vizsgálata három korcsoportban	201
Kucserková Sz., Mátvienko G. Állami támogatás és szabályozási intézkedések a mesterséges intelligencia fejlesztésére az ukrán energiaszektorban	215
Budai E. Denics E. A Z generáció pénzügyi bátorsága	227
Kőrössy L.-I., Makszim Györgyné Nagy T. Magyarország nyugdíjrendszere, demográfiai trendekből adódó kihívásai és az azokkal szembeni intézkedések	242
Ohorodnik V., Varcaba V., Makarovics V. Tőkebefektetések a jelenkori ukrajnai ingatlanpiacon	258
Pionório P., Sebestyén Z. A projektportfólió-kezelés rangsorolási kritériumainak integrált áttekintése a döntéshozatali folyamat megértéséhez	271
Olejnikova L., Liscenkó O. Európai tapasztalatok az adófizetők adminisztratív költségeit csökkentő mechanizmusok kialakításában	288

3. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS ADÓÜGY

Homin P. Tőke- és adópolitika: merre jár?	299
Vigivszka I., Hricák O., Sebestény E. Befektetési ingatlannal lebonyolított ügyletek könyvelésének, könyvvizsgálatának szervezési és módszertani támogatása	308
Füredi-Fülöp Ju., Várkonyiné Juhász M. Bevétel elszámolás a magyar nemzeti és a nemzetközi számviteli szabályozásban	328
Kosily A., Melyánkova L. Vezetői jelentéskészítés az információs technológiai támogatás rendszerében	338
Loszkorih G. Az adótanácsadói szakma sajátosságai Magyarországon	345
Sztasenkó J., Havrolovszkij O. Nemzetközi transzferárazási tapasztalat	358
Borzán A., Kardos B. A digitális módszerekkel támogatott számvitel tanítás hallgatói minősítése	368
Tóth E., Vörös Gy. Az egyházi működés és gazdálkodás néhány sajátossága Magyarországon: számviteli aspektusok	382
Publikációs követelmények	393

CONTENT

CHAPTER 1. NATIONAL AND REGIONAL ECONOMY

Vdovenko N., Koval V., Zos-Kior M. Regulation of agricultural development for import substitution of agricultural products taking into account decentralization and impact of international trade	13
Hanusych V., Solnoki P. Correlational analysis of inflation and unemployment in Ukraine and the countries of the European Union	25
Pataki G., Loskorikh G., Perchy O. Managerial challenges for micro and small enterprises: statistical analysis in Ukraine and Hungary	39
Thalmeiner G., Gáspár S., Tóth M. Lean performance evaluation of dairy cow farming processes with mathematical model development	54
Nyikos B.-R., Keresztes G., Pankotay F.-M. Analysis of social media marketing activities of Hungarian accommodation providers and catering SME's from the aspect of lean principles	65
Maklári E. Economic comparison between conventionally powered and electric cars	75
Eperjesi Z. The energy economy of Hungary and Austria in the conditions of the transformation of the global environment	86
Horváth Á-B. Cloud-based solutions used by hungarian SMEs and analysis of its effects	101
Barabásné Kárpáti D., Csákné Filep Ju. Competences of students and expectations of employers regarding competencies in the training of teachers in economics.	112
Fejes N. The situation of the Ukrainian economy during the coronavirus pandemic	122
Mohácsi M., Fényes H. Career and Family Plans of Higher Education Students as Risk Factors for their future employers' HR Management	140
Bodzsár-Urbán É., Bárczi Ju. Economic efficiency of innovations in cultural institutions: the case of museums	158
Cherep A., Voronkova V., Andriukaitene R., Denysenko M. Socio-economic security in the context of the international economic climate to ensure the competitiveness of the economy	172
Cherep O., Bexhter L., Tabolkin V. Methods of continuous professional development of enterprise personnel	180

CHAPTER 2. FINANCE AND BANKING

Bacho R., Virlich S. Analysis of company's business processes: experience in Ukraine and international practices	188
Poyda-Nosyk N., Németh E., Kálmán B.-G. A conative approach to financial personality	201
Kucherkova S., Matvienko G. State support and regulatory measures for the development of artificial intelligence in the energy sector of Ukraine	215
Budai E., Denich E. The financial bravery of generation Z	227
Kőrössy L.-I., Makszim Györgyné Nagy T. Hungary's pension system: demographical challenges and preventive measures	242
Ohorodnyk V., Vartsaba V., Makarovych V. Real Estate Capital Investments in Ukraine in the Modern Realities	258
Pionório P., Sebestyén Z. An integrative review of project portfolio management ranking criteria - understanding better the decision-making process	271
Oleynikova L., Lyshchenko E. European experience of reducing the administrative burden on taxpayers	288

CHAPTER 3. ACCOUNTING AND TAXATION

Khomyn P. Capital and tax policy: Quo Vadis?	299
Vyhivska I., Hrytsak O., Shebeshten E. Organizational and methodological support for accounting and auditing of the investment real estate transactions	308
Füredi-Fülöp Ju., Várkonyiné Juhász M. Accounting of revenue in Hungarian national and international accounting regulations	328
Koshil A., Meliankova L. Managerial reporting in information technology support	338
Loskorikh G. Features of the tax consultant profession in Hungary	345
Stashenko Yu., Gavrylovskiy O. International experience in transfer pricing	358
Borzán A., Kardos B. Students' opinion of digital accounting teaching	368
Tóth E., Vörös Gy. Some features of church operation and management in Hungary: accounting aspects.	382
General requirements for manuscripts	393

DOI <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-358-367>
УДК 656.07

Юлія СТАШЕНКО

к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6909-4074

Олександр ГАВРИЛОВСЬКИЙ

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1358-9646

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД З ПИТАНЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням розвитку трансфертного ціноутворення, які визначаються цілою низкою обставин. Метою дослідження є оцінка ризиків трансфертного ціноутворення згідно міжнародного досвіду. Досліджено оцінки ризиків трансфертного ціноутворення на підставі необхідної достовірної інформації, яка має бути одним з важливих факторів при розробці норм документації з трансфертного ціноутворення. Розглянуто використання в різних країнах різних засобів для отримання від платників податків інформації, необхідної для ефективної оцінки ризиків трансфертного ціноутворення. Окреслено проблеми ризиків трансфертного ціноутворення, які виникають та замінюються іншими викликами і новими питаннями; необхідність суттєвої взаємодії платників податків з податковими органами в ході опрацювання ризиків трансфертного ціноутворення, що на сьогодні веде до кращої податкової визначеності і супроводжується прозорістю діяльності підприємства. Розкрито проблеми у відповідності чіткої та обґрунтованої політики трансфертного ціноутворення, ризики і міжнародний досвід з питань трансфертного ціноутворення, який свідчить, що опрацювання ризиків трансфертного ціноутворення (їх встановлення, дослідження, аналіз та оцінка впливу на оподаткування підприємства) займає важливе місце в податковому контролі за трансфертним ціноутворенням та переслідує дві основні цілі: забезпечити належний відбір операцій для здійснення аудиту трансфертного ціноутворення; визначитись із переліком питань для відпрацювання в ході аудиту трансфертного ціноутворення. Охарактеризовано важливість документального оформлення результатів ідентифікації ризиків та процесу здійснення їх оцінки в цілях прийняття подальших управлінських рішень і здійснення контролю, а також подальшого зберігання на випадок виникнення потреби в здійсненні аналізу їх обґрунтованості та відповідності правилам трансфертного ціноутворення. Наведено перспективи подальших досліджень, які полягають класифікації ризиків трансфертного ціноутворення, що є корисними для надання додаткового змісту (контексту) та можливостей ідентифікації потенційних ризиків трансфертного ціноутворення і визначення процесу їх оцінки.

Ключові слова: трансфертне ціноутворення, ризики, оцінка ризиків, обґрунтована політика трансфертного ціноутворення, ідентифікація ризиків, міжнародний досвід.

JEL Classification: M42

Absztrakt. A cikk a transzferár alakulásának aktuális kérdéseivel foglalkozik, amelyeket számos tényező határoz meg. A tanulmány célja a transzferárazás kockázatainak felmérése a nemzetközi tapasztalatok alapján. A cikkben a szükséges megbízható információkon alapuló transzferárazási

kockázatok értékelését végezzük, amely a transferár-dokumentációs normák kialakításának egyik fontos tényezője lehet. Az adófizetőktől származó információk megszerzésére szolgáló különféle eszközök alkalmazása figyelhető meg különböző országokban a transferárazási kockázatok hatékony felméréséhez. Felvázoljuk: a transferárazási kockázatok által felmerülő és más kihívásokkal felváltott problémákat; a transferárazás kockázatainak kidolgozása során az adóalanyok és az adóhatóság közötti jelentős interakció szükségességét, ami jelenleg jobb adóbiztonsághoz vezet és a társaság tevékenységének átláthatóságával jár együtt. Feltárulnak a világos és megalapozott transferár-politikának megfelelő problémák, kockázatok és a transferárazási kérdések nemzetközi tapasztalatai, ami azt mutatja, hogy a transferárazási kockázatok vizsgálata (megállapításuk, kutatása, elemzése és a vállalati adózásra gyakorolt hatásának felmérése) fontos helyet foglal el a transferárak adóellenőrzésében. Ez két fő célt követ: a tranzakciók megfelelő kiválasztását a transferár-ellenőrzéshez; dönt a transferár-ellenőrzés során kidolgozandó kérdések listájáról. A kockázatazonosítás eredményeinek és értékelésének folyamatának dokumentálása fontos a további vezetői döntések meghozatalához és az ellenőrzés lefolytatásához, valamint a további tároláshoz, amennyiben szükséges lenne azok érvényességének és a transferárazás szabályainak való megfelelőségének elemzésére. A cikk további kutatási távpontokat ad, amelyek a transferárazási kockázatok osztályozásából fakadnak és amelyek hasznosak a kontextus és potenciális transferárazási kockázatok azonosításának és értékelési folyamatának meghatározásához.

Kulcsszavak: transferár, kockázatok, kockázátértékelés, indokolt transferár politika, kockázat azonosítás, nemzetközi tapasztalat

Abstract. The article is devoted to topical issues of the development of transfer pricing, which are determined by a number of circumstances. The purpose of the study is to assess the risks of transfer pricing according to international experience. Assessments of transfer pricing risks based on the necessary reliable information, which should be one of the important factors in the development of transfer pricing documentation norms, have been studied. The use of various means in different countries for obtaining information from taxpayers, necessary for effective assessment of transfer pricing risks, is considered. The problems of transfer pricing risks are outlined, which develop and change over time and lead to the emergence of new issues and challenges; the need for significant interaction of taxpayers with tax authorities in the course of working out the risks of transfer pricing, which actually leads to the so-called greater tax certainty in exchange for transparency of activity. Problems in accordance with a clear and well-founded policy of transfer pricing, risks and international experience in transfer pricing issues are revealed, which shows that the processing of transfer pricing risks (their establishment, research, analysis and assessment of the impact on the tax base of the taxpayer) occupies a significant place in the processes of tax control over transfer pricing and pursues two main goals: ensure proper selection of transactions for transfer pricing audit; decide on a list of questions to be worked out during the transfer pricing audit. The importance of documenting the results of risk identification and the process of their assessment for the purpose of making further management decisions and carrying out control, as well as further storage in case of the need to analyze their validity and compliance with the rules of transfer pricing, is characterized. Prospects for further research are given, which consist in the classification of transfer pricing risks, which are useful for providing additional content (context) and opportunities for identifying potential transfer pricing risks and determining the process of their assessment.

Key words: transfer pricing, risks, risk assessment, justified transfer pricing policy, risk identification, international experience.

Постановка проблеми. Гострота і складність проблем, пов'язаних з питаннями трансфертного ціноутворення, особливо оцінки ризиків та їх управління, та виявлення їх впливу на економіку, визначило актуальність теми дослідження. Існуюча на сьогодні практика економічно розвинутих країн свідчить про необхідність розширеної (суттєвої) взаємодії платників податків з податковими органами в ході опрацювання ризиків ТЦ, що веде до більшої податкової визначеності в обмін на прозорість діяльності підприємства. Замість того платник податків одержує більшу податкову впевненість на ранній стадії при меншому адміністративному тягарі щодо здійснення традиційних перевірок після подання звітності (документації) про контрольовані операції.

При вивченні даної сфери економіки в зарубіжних та вітчизняних наукових дослідженнях велика увага приділялася оцінці ризикам ТЦ, які в свою чергу є безпосереднім впливом на безліч процесів на мікроекономічному рівні та зрештою визначають внутрішній стан країни.

Проте, суттєві зміни у розвитку світового ринку по трансфертному ціноутворенню ще не отримали всебічного висвітлення у сучасних дослідженнях. На цьому етапі розвитку світового ринку по ТЦ залишається безліч не вирішених питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі життя докладне вивчення міжнародного досвіду з питань трансфертного ціноутворення стає дедалі популярнішим, попри це сфера світової економіки досі мало вивчена. У світовій літературі багато приділяється питанню трансфертного ціноутворення. Відомо, що останніми роками спостерігається тенденція до збільшення ролі трансфертного ціноутворення.

Забезпечення ефективності здійснення оцінки ризиків ТЦ на підставі необхідної достовірної інформації має бути одним з важливих факторів при розробці норм документації з ТЦ.

Різні країни використовують різні засоби для отримання від платників податків інформації, необхідної для ефективної оцінки ризиків ТЦ, включаючи: форми для ТЦ; анкети з ТЦ; спільні (узгоджені) підходи з податковими органами; загальні вимоги до документації з ТЦ.

Провідним вченими економістами, такими як: Гречко А.В., Задоя А.О., Макаренко М.І., Савченко Т.Г., Павленко Л.Д., Черевко О.І. та інші, досліджено низку питань пов'язаних із міжнародним досвідом з питань оцінки ризиків трансфертного ціноутворення, але деякі питання ще залишилися маловивченими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багато країн підходять до оцінки ризиків ТЦ поступово і мають більш детальну інформацію на кожному етапі оцінки. Для проведення точної та обґрунтованої оцінки ризиків ТЦ податковому органу необхідно достатній обсяг інформації на початкових стадіях аудиту.

Виникають проблеми у відповідності чіткої та обґрунтованої політики ТЦ: неякісна або неповна документація, її відсутність (наприклад нерозкриття (неповне розкриття) інформації про пов'язаних осіб або контролюючих операцій; відсутність чіткої та обґрунтованої політики ТЦ; відсутність відповідальних осіб та фахівців, на яких покладено виконання завдань і функцій, пов'язаних з ТЦ (за відсутності договорів на виконання таких робіт зовнішніми консультантами); відсутність визначення стандартизованих процесів підготовки документації з ТЦ; відсутність визначених джерел інформації (доступу до них), які мають використовуватись для визначення відповідності трансфертної ціни рівню звичайних (ринкових) цін, тощо.

А джерела інформації є ключовими елементами оцінки ризику ТЦ та для такої оцінки можуть та мають бути використані самі різні джерела. Це: документація з ТЦ; надана платником податків інформація на конкретні податкові запити про надання інформації (звернення щодо розкриття інформації); анкети з питань ТЦ, які надсилаються податковими органами платникам податків для заповнення; результати аудиту платника податків минулих років та інша внутрішньовідомча інформація; інформація, отримана в рамках міждержавного обміну інформацією; комерційні бази даних; загальнодоступна інформація про платника податків, у тому числі Інтернет-ресурси, зокрема сайти платників податків; аналітичні звіти з фінансової звітності, цінних паперів; публікації та повідомлення в ЗМІ; дані щодо виданих патентів тощо; інформація щодо пов'язаності осіб тощо; митні дані; інформація, отримана в ході відвідування компанії та/або зустрічей з її персоналом; відомості, отримані за угодами, укладеними з платниками податків про обмін інформацією (з податковими органами) за згодою; інше [6, с.158].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити роль і значення трансфертного ціноутворення у світовому господарстві, охарактеризувати оцінки ризиків трансфертного ціноутворення у світі, висвітлити фактори, що визначають управління ризиками, виявити перспективи трансфертного ціноутворення, визначити місце України на світовому ринку щодо питань трансфертного ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансфертне ціноутворення (ТЦ) – це визначення відповідності ціноутворення в операціях, між пов'язаними особами, які, як правило, входять до одного холдингу (групи компаній) або з контрагентами, зареєстрованими в низькоподаткових юрисдикціях, чи контрагентами, які не платять податок на прибуток в своїй юрисдикції.

Під трансфертною ціною слід розуміти ціну, яка встановлюється в господарських операціях між різними учасниками єдиної групи компаній та відповідає принципу «вितягнутої руки».

Встановлення ціни в операціях між такими компаніями з урахуванням принципу «вितягнутої руки» і має назву трансфертне ціноутворення.

Виникають певні ризики і міжнародний досвід з питань трансфертного ціноутворення свідчить, що опрацювання ризиків трансфертного ціноутворення (їх встановлення, дослідження, аналіз та оцінка впливу) займає значне місце в

податковому контролю за трансфертним ціноутворенням та переслідує дві основні цілі: забезпечити належний відбір операцій (справ/випадків/угод) для здійснення аудиту ТЦ; визначитись із переліком питань для відпрацювання в ході аудиту ТЦ.

Уперше проблеми подвійного оподаткування обговорювалися у 1920 році на Міжнародній фінансовій конференції в Брюсселі. Цього ж року була створена Ліга націй, яка напрацювала перші типові проекти конвенції про уникнення подвійного оподаткування та міжнародного співробітництва в сфері адміністрування податків.

З середини 1950-х років центром міжнародного податкового співробітництва стає Податковий комітет Організації економічного співробітництва та розвитку — ОЕСР.

Типова конвенція про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу ОЕСР була розроблена у 1963 році. У 1977 році вона була оновлена і діє досі. Саме ця архаїчна модельна конвенція покладена в основу більшості конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, стороною якої є Україна.

Так народився план дій ОЕСР та "Великої двадцятки" BEPS, метою якого є протидія агресивному податковому плануванню, боротьба з розмиванням податкової бази і виведенням прибутку з-під оподаткування [1, с.86].

В податковому контролі за ТЦ питання ризиків ТЦ набуло актуальності, про що свідчать розробка та прийняття провідними міжнародними організаціями низки документів з цього питання.

Міжнародні документи щодо трансфертного ціноутворення та управління ризиками [5, с.93]:

- рекомендації ООН (UN) з ТЦ для країн, що розвиваються (UN practical manual on transfer pricing for developing countries, 29 May 2013; Chapter 8 «Audits and risk assessment», 8.3 «Selection of tax-payers for transfer pricing examination: risk assessment»);

- доповідь Загального форуму Європейської комісії з ТЦ (JTPF) щодо ризик-менеджменту (управління ризиками) в ТЦ (Report EU JTPF on transfer pricing risk management, 6 June 2013);

- проект для громадського обговорення Рекомендацій ОЕСР (OECD) із здійснення оцінки ризиків ТЦ (Public consultation: Draft handbook on transfer pricing risk assessment, OECD, 30 April 2013);

- «Білі папери» з документації з ТЦ (White paper on transfer pricing documentation, OECD, 30 July 2013);

- посібник ОЕСР (OECD) «Ефективне вирішення проблем ТЦ» (Dealing effectively with the challenges of transfer pricing, OECD, 2012; Chapter 2 «Selecting the right cases»);

- кодекс поведінки стосовно документації з ТЦ для асоційованих підприємств в Європейському Союзі (Code of conduct on transfer pricing documentation for associated enterprises in the European Union (EU TPD), 2006).

Згідно документів виділяють такі ознаки потенційних ризиків ТЦ: невідповідність фінансових показників (показників рентабельності) їх галузевим

стандартам (за наявності таких стандартів), аналогічним показникам потенційно зіставних компаній та/або результатам діяльності пов'язаних сторін чи загальним результатам діяльності групи підприємств; коливання прибутку (збитку), що суперечать тенденціям ринку, інші необґрунтовані та/або раптові коливання (зміни) прибутку (збитків) (наприклад, раптове зменшення прибутку за відсутності суттєвих причин для цього; постійна/триваюча збитковість філій при загальній прибутковості групи; початок збитковості закордонних дочірніх компаній (представництв) тощо).

Ознаки потенційних ризиків ТЦ: понесення триваючих збитків, отримання незначного прибутку або низької прибутковості інвестицій протягом тривалого часу; значні та тривалі витрати без передбачення отримання надалі прибутків. Надмірні, суттєві боргові зобов'язання та значні відсотки за ними, наявність недостатньої («тонкої») капіталізації (наприклад, заборгованість, що здається вищою за суму, яку підприємству слід було кредитувати, або процентні ставки, які можуть бути вищими за ринкові; внутрішньогрупові позики та гарантії, надані на некомерційній основі; торгівельні дебіторські баланси (дебіторські заборгованості) — внутрішньогрупові, довготермінові, безвідсоткові). Здійснення операцій (участь в операціях як третьої сторони) з пов'язаними особами з низькоподаткових юрисдикцій/офшорних зон/юрисдикцій з режимами «безпечної гавані» або з іншими пільговими податковими режимами та отримання суттєвого, непропорційного доходу чи збитків від здійснення таких операцій; платежі, пов'язані з нематеріальними активами, або відсутність таких платежів: значні платежі за роялті, інші платежі за використання нематеріальних активів та інтелектуальної власності і навпаки — їх передача та використання пов'язаними сторонами без сплати роялті; придбання, створення або вдосконалення (збільшення вартості) нематеріальних активів учасниками групи підприємств та використання таких активів іншими членами групи без здійснення відповідних платежів або на пільгових умовах; виконання компанією на контрактній основі робіт з дослідження та розробки для пов'язаної сторони, особливо тих, розрахунок вартості яких здійснюється методом «витрати плюс» (у цьому випадку податкові органи можуть оскаржити розміри оплати праці й стверджувати, що їх країна робить внесок у створення нематеріальних активів); сплата значних сум внесків за домовленістю (договорами) про покриття витрат на створення інтелектуальної власності [2, 158].

Здійснення операцій із структурами. Створення нових структур, здійснення бізнес-реструктуризацій (наприклад, значна реорганізація групи підприємств з перенесенням комерційної діяльності за кордон), використання інноваційних бізнес-структур компанії/бізнес-моделей діяльності компаній.

Відповідність чіткої та обґрунтованої політики ТЦ. Неякісна або неповна документація або її відсутність; нерозкриття (неповне розкриття) інформації про пов'язаних осіб та контрольованих операцій.

Підходи, які запропоновані ОЕСР до організації розгляду ризиків ТЦ [4, с.35]:

- «знизу вгору» (bottom up) — передбачає дослідження інформації про транскордонні операції, які містять специфічні для МНП та юрисдикцій питання, що зазвичай не зустрічаються за операціями між непов'язаними сторонами і можуть призвести до викривлення розподілу прибутку (збитків) між юрисдикціями;

- «зверху вниз» (top down) — включає в себе оцінку рентабельності операцій групи в юрисдикції в контексті загальної рентабельності групи підприємств з урахуванням розподілу функцій, активів і ризиків, а також бізнес-сектора, в якому вона працює. Якщо рентабельність компанії падає значно нижче очікувань, визначених на основі економічного аналізу, необхідним є подальше дослідження причин цього та питань ціноутворення за значними операціями.

Підходи, які запропоновані ООН до організації розгляду ризиків ТЦ [6, с.159]:

- Трансакційний. Для формування компетенцій та отримання досвіду через навчання без відриву від роботи (на робочому місці) корисним може бути прийняття трансакційного підходу, при якому прості операції, що можуть бути перевірені з меншими витратами (за меншою вартістю), перевіряються в першу чергу.

- Юрисдикційний. Підхід, при якому угоди (операції), укладені з юридичними особами з певних податкових юрисдикцій, є пріоритетними для перевірок. Одним з найважливіших елементів цього підходу є включення до перевірок як прямих, так і непрямих угод (операцій), укладених з такими юрисдикціями, наприклад схем або структур за участю осіб у таких юрисдикціях, завдяки використанню яких у кінцевому підсумку отримано певні переваги. Це вимагає від підрозділу з питань ТЦ встановлення юрисдикцій, які вважатимуться юрисдикціями з підвищеними ризиками, зокрема на підставі податкових ставок, вітчизняних торговельних потоків та внутрішньої економічної політики.

- Ризикоорієнтований. По суті є гібридом перших двох підходів, але може також розглянути інші чинники, ніж юрисдикції пов'язаних сторін або типи операцій.

Для оцінки ризиків, згідно Проекту для громадського обговорення Рекомендацій ОЕСР із здійснення оцінки ризиків ТЦ, здійснюються: узагальнення кількісних даних з податкових декларацій, звітних форм з ТЦ та документації, поданої платником податків; виявлення ймовірних областей високого рівня ризику ТЦ на основі аналітичної обробки кількісних даних; здійснення кількісної оцінки ризику високого рівня; здійснення якісного аналізу інформації та одночасного пошуку і збору додаткових відомостей з відкритих джерел інформації; винесення попереднього рішення щодо доцільності продовження процесу оцінки ризику; здійснення більш поглибленого огляду ризиків, включаючи функціональний аналіз і аналіз порівнянності, на підставі документації; здійснення більш детальної кількісної оцінки потенційних ризиків; початок взаємодії з персоналом платника податків; підготовка проекту звіту (доповіді) про оцінку ризику; винесення рішення щодо доцільності продовження

аудиту (здійснення перевірки), у тому числі рішення щодо переліку питань, на які має бути спрямовано аудит (націлено перевірку); внутрішній огляд і контроль якості процесів оцінки ризиків, у тому числі процесів, які виконуються комітетом з розгляду ризику ТЦ (якщо такий є).

Для оцінки ризиків, згідно Рекомендації ООН з ТЦ для країн, що розвиваються, здійснюються: початковий огляд та ідентифікація потенційних ризиків; здійснення кількісної оцінки ймовірних ризиків високого рівня; здійснення повторного (додаткового) збору відомостей; винесення рішення щодо доцільності продовження процесу оцінки ризику; здійснення більш поглибленого дослідження ризику, включаючи вивчення на високому рівні документації та проведення функціонального аналізу з метою підтвердження початкових висновків; здійснення більш детальної кількісної оцінки ймовірних ризиків; початкова взаємодія з платником податків; винесення рішення щодо необхідності приступити до аудиту (перевірки); оформленого висновками (відгуками/оглядами) фахівців (експертів), групи фахівців (експертів) або спеціального комітету [3, с.48].

Міжнародні організації, які є загально визнаними лідерами з питань розробки підходів та методології із запровадження податкового контролю за ТЦ (ОЕСР, ЈТРФ, ООН), особливу увагу звертають на те, що в результаті здійснення оцінки ризиків ТЦ обов'язково має бути підготовлено відповідний підсумковий документ, який може мати різні назви (наприклад, звіт чи доповідь про оцінку ризиків — у редакції ОЕСР; висновок за наслідками оцінки ризиків — у редакції ООН), однак повинен містити: стислу інформацію про роботу, виконану в ході оцінки ризиків; відомості про встановлені показники (дані), що свідчать про наявність ризиків, і відомості про причини, які призвели до висновку щодо необхідності подальшого аудиту (перевірки). Зокрема, слід зазначити одну або більше ознак ризиків, які привели до висновку, що певне питання має бути детально досліджено в ході подальшої перевірки [6, с.161].

Висновки та перспективи подальших досліджень. З вищевикладеного можна зазначити, що аналіз та оцінка ризиків у сфері ТЦ фактично полягають у: виявленні ознак ризиків у сфері ТЦ; дослідженні виявлених ознак; визначенні операцій, які потребують детальної перевірки; визначенні конкретних питань, що мають бути досліджені в ході аудиту; розробці поступового та практичного плану аудиту окремих операцій; виділенні ресурсів, необхідних для здійснення аудиту.

При цьому слід розуміти, що оцінка ризиків у сфері ТЦ: не є заміною аудиту; рівень її складності має відповідати конкретному податковому органу (наявним можливостям та ресурсам, платникам податків, розвитку податкового контролю за ТЦ); необхідними є зважений підхід, а також наявність команди досвідчених фахівців.

Підходи до ризиків ТЦ мають бути спрямованими насамперед на найсуттєвіші ознаки ризику. Для цього важливо: здійснити оцінку ризиків; визначити шляхи їх ефективної перевірки; впровадити механізми ефективного

та своєчасного вирішення суперечок між платником податків та контролюючим органом.

Ситуація для контролюючих органів і платників податків в ЄС поліпшується шляхом розробки та впровадження: спеціальних інструментів ефективного обміну інформацією; спільних робочих процедур для перевірок в цілому, а також для координації зусиль; загальних стандартних вимог до документації та ефективного механізму вирішення спорів.

Спроба класифікувати ризики ТЦ є корисною для надання додаткового змісту та ідентифікації основних ризиків ТЦ і формулювання процесу їх оцінки. Це може допомогти у визначенні ризику, проведення оцінки та складності ризиків, класифікації відомостей про ризики та ознаки загрози, а також в оцінці ймовірності успіху. Також спроститься виконання процесів оцінки ризиків та надання допомоги у визначенні виправданості відбору операцій до з'ясування якостей та наявності основних ресурсів і експертних знань для здійснення перевірки.

Список використаних джерел

1. Гречко А.В. Механізм трансфертного ціноутворення в Україні як інструмент контролю за операціями між пов'язаними особами. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2016. № 13. С. 85–91. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80095>
2. Задоя А.О. Трансфертне ціноутворення у міжнародному бізнесі. Академічний огляд. 2011. № 2 (35). С. 156–163
3. Макаренко М.І. Трансфертне ціноутворення: концептуальні засади та значення для банківських установ. Актуальні проблеми економіки. 2006. № 4 (48). С. 44–51
4. Савченко Т.Г., Павленко Л.Д. Трансфертне ціноутворення як інструмент забезпечення внутрішньобанківської рівноваги. Економічний простір. 2010. № 39. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2010_39/Statti/15.pdf
5. Черевко О.І. Трансфертне ціноутворення: теоретичні аспекти та практичне застосування. Економіка і регіон. 2014. № 2 (45). С. 91–96
6. Курілов Є.А. Міжнародний досвід опрацювання та оцінювання контролюючими органами ризиків трансфертного ціноутворення. Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 4. С.158-159.

References

1. Hrechko, A.V. “Mekhanizm transfertnoho tsinoutvorennia v Ukraini yak instrument kontroliu za operatsiiamy mizh poviazanymy osobamy” [Transfer Pricing Mechanism in Ukraine as a Tool for Controlling Transactions between Related Parties]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»*. 2016. <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80095> (accessed 29 May, 2023) [in Ukrainian]
2. Zadoia, A.O. “Transfertne tsinoutvorennia u mizhnarodnomu biznesi” [Transfer Pricing in International Business]. *Akademichnyi ohliad*, no. 2 (35) (2011): 156-163 (accessed 01 May, 2023) [in Ukrainian]
3. Makarenko, M.I. “Transfertne tsinoutvorennia: kontseptualni zasady ta znachennia dlia bankivskykh ustanov” [Transfer Pricing: Conceptual Principles and Values for Banking Institutions]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4 (48) (2006): 44-51 (accessed 01 May, 2023) [in Ukrainian]

4. Savchenko, T.H., and Pavlenko, L.D. “Transfertne tsinoutvorennia yak instrument zabezpechennia vnutrishnyobankivskoi rivnovahy“ [Transfer Pricing as a Tool to Ensure Intra-bank Equilibrium]. *Ekonomichniy prostir*. 2010. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2010_39/Statti/15.pdf (accessed 15 May, 2023) [in Ukrainian]
5. Cherevko, O.I. “Transfertne tsinoutvorennia: teoretychni aspekty ta praktychne zastosuvannia“ [Transfer Pricing: Theoretical Aspects and Practical Applications]. *Ekonomika i rehion*, no. 2 (45) (2014): 91-96 (accessed 17 May, 2023) [in Ukrainian]
6. Kurilov YE.A. Mizhnarodnyy dosvid opratsyuvannya ta otsinyuvannya kontrolyuyuchymy orhanamy ryzykiv transfertnoho tsinoutvorennia. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu* 2021, № 4. S.158-159. (accessed 15 May, 2023) [in Ukrainian]

УДК 330
А19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 3 (2023). 401 с. Текст укр., англ., угор.

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічна редакція:
Вікторія МАКАРОВИЧ

Відповідальний за випуск:
Роберт БАЧО

Коректура англomовного тексту
Ніна ПОЙДА-НОСИК

Обкладинка:
Габор ПОТОКІ
УДК:

Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при
Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB №25089-15029P від 08.11.2021 р.*

Засновник наукового журналу:
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.
Адреса: 90200 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.
Офіційний сайт наукового журналу:
<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 90202, м.Берегове, пл. Кошута, буд.6. (E-mail: aab-economics@kmf.org.ua), Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК7637 від 19 липня 2022 р.

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м.Ужгород, 88000. E-mail: print@rik.com.ua). Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК5040 від 21 січня 2016 р.

Підписано до друку 20.09.2023.
Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м².
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 27,46.Формат 70x100/16.
Замовл. №456. Тираж 50.